
EUSKAL ASTEA

UGAZTUNAK

Ugaztun guztiak, larru lodikoak dira. Batzuek larru ori, seda- antzeko ille biguñez estalia daukate, ille gogor ta ais-tikariz jantzia. "Yak" eta "llama'k" ille ugaria izaten dute, toki otzetan bizi diralako bata ta bestea. Lurralde beroetan bizi dan ontza txikiak, berriz oso ille laua du. Sagarroia arantzaz estalirik dago. Elefanteak, berriz, bere larru zimur-rean, txima gogor batzuek besterik ez ditu.

Larruaren margoa urtaroaren, bizilekuaren, kuntzearen eta adiñaren arauz aldatzen da.

Jakintsuak, ugaztunen askotariko ortzei begi-emanaz, talde berezietan sailkatu izan dituzte. Alaere, atseginga-riago arkituko zenukete, bear bada, lagun edo etsai, etxe-abere edo basabere lerroan jarriko banizkizute, bakoitzak, bere bizitzan, jokatzeko duanez.

Baña batipat, itz egin bear dizuet zulo-bakar, sendi arrotzagan izadiak egin zuen saio-aldiaz.

Australia'tik Ingalaterra'ra biali zituztenean lenengoz txori-muturdunaren larruak, Europa osoan jakinmin bizia sortu zan. Jostakari txororen batek ez-ote -dio larru zamarrari aate-mokoa josi? Bañan ez, izate arrotz ori benetan izate bizi zana zan. Baita, arrautzak ere, egiten zituena. Ala ta guztiz ere, here umeei bular-ematen diena da. Aateak bezalako zoiezko ezproiz ornituak ditu. Auxe da, zulo-bakardunaren irudia. Uretan edo legorrean bardin bizi da. Sai-zuloan egiten du kabia, ar ta mamorroak jatera ematen dizkie.

Mutur mee ta luzedun zaldizkidea, gaukaria da. Txin-durriak oso atsegin zaizkio. ta azkazaldun aurreko anka indartsuekin lurpetik ateratzen ditu. Sagarroiaren antzekoa da. eta au bezala, aldika biribilkatzen dana. Au ere arrautz-tuna da, ta umeei bularra ematen dizkie.

Egia esan bear, bi abere aukerak itsusi samarrak dirala. Bañan, gizonagan bukatzen den kate-mailla luze ortan, eratzun bat besterik ez dira.

XIMINOAK

Lurrako berriko ximinoak, bai izaki pollitak. "Titi" txi-kitxoa esku-zuloan sartzen zaizun erakoa duzu, ta ortxen lasai ta pozik egongo da. Ille arrosa-il, edo urre-orizko ximino buruñurduna baiño gauza ederragorik bai- al-da? Bai ziragan-ia duzula berdez jantzitako ximino -urtxintxa ere. Or duzu ximino-armiarma parregarria ere. Gorputz-atalak neurritz gorakoak baditu, isatsa ere neurrigabeagoa du. Itsas orrek, bostgarren esku-ordezko egiten dio. Berorrekin frutua artu ta ain zuzen agora eramaten du. Zauritzen badute, baita ill ere, isatsaren bitartez, zugaitzen adarretik zintzillika geldituko zaizu.

Ximino-mota geienak zugatzetan bizi oi dira. Brasil ta Guaiana'ko basoetan bizi diran ximino-orroegilleak, orro-

egite orri zor diote beren izena. Orixe oso urrutira entzun leiken oiva. Tximino-mota batzuek gautiarrak dira: ontza-antzeko muturra duten "tutakusilloak", adibidez. Auek, egunez, zugatz zarren baten zuloan lo-egiten dute. Geienak lasai bizi dira; aintzindariari men egiten deutsoe. Jatekoa, berriz, errez aurkitzen dabe ta otxanak dira. Bertako in-dioak, ximino-aragia jateagatik, gezi -uztaiez edo tropaz, arrapatzen dabez.

Auetan nabarmenenak, isats-gabeak ta giza-antzarik aundiena daramatenak, Lurraso zaarreko alderdietan bizi dira. Ala ere, bat bakarra da zutik ta bi oindun bezala ibil-tzen dana: Asia'n bizi dan "jibon". Bañan zutik egon nai badau, bi besoak buru atzetik zearkatu bear izaten ditu. Zer esanik eztago, benetan parregarri azaltzen dala.

Piztitegietan ikusi-ta, naiko ximino ezagutu dituzte, noski. Errietako piztitegietako biztanle ezagunenak, "makako" deritzaien ximinoak dira. Baña ba'leike zuek ez jakitea, "orangutan" izenak, "basa-gizona" esan nai dauala. Sudurrik luzeena dutenak, berriz, Borneo'ko ximino sudur-aundiak dirala. Ba'al-dakizue "mandril" anker aundiak, margorik argieneko muturra daukala, ta "txinpanzek" on-puska dan gizonaren antzeko burua daukala? Bestalde, larrantzean edo aunditasunean, guztien gain gorila da.

Basoko zokorik itsuenean, aien naasiz ta goroldioz bete-rik dauden zugaitz-adar-pean, izaki bat gaitza dago. Zugaitz-orpoan eseri-ta, tripatzar aundiaren gainean besoak bildu, ta illunabarreko otsak entzun nai ditu. Illea ta mutur-ra beltzak ditu. Begi illunak zabal-zabalik, basoko piztirik ankerrenetakoa zai dago. Zugaitz gainean, berriz, adar-urkaduran, berak egindako kabi traketsean dago emea here umeez. Bai erne ta dizdiz aundiakin begiratzen dutela begi oiek. Pizti anker batenak ote? Ez-al-dira, etsaick ertsita, baso adartsura iges-egin bear izan duen basajauntxoan batenak?

Bertan pizti erraldioa zutitzen da. Anka konkortsuen gainean, 1,80 m. aundi da, ta 200 kg. aisa pixatuko ditu. Arriskuen bat sumatu al-du? Edo nolabaiteko otsen bat ent-zun? Leiaz ta presaka orbel mordoa bilduta, atzean izkuta-tu nai du. Baña bereala asmo-aldatzen du, ta adarrak ta orbelak alde botatzen ditu. Begi-niniak su biuriturik, ukabi-llez bere bular kementsua jotzen du, ta baztar guztiak ika-raz betetzen dituen marru ta karraxiak egiten asten da. Urrutirik kurrinka illunak erantzuten dio. "Gorila" asaldatu duena, basoetako bas-urde bakarti betilluna da. Bañan au here bidetik doa. Ondoren, bare-aldia sortzen da. "Gorila" ixildu da; basa-biotz ankerra pakeatzen zaio; zeruan dizdiz egiten dauan illargiak adierazten-omen dio: "zure zai nau-kazu, Jaun Baltza".

ITXASOKO IZAKI AUNDIAK

Itxasoko bale urdiñak itz-egin balezake, edesti ederrak